

Jerome Bruner i l'adquisició del llenguatge

Ignasi Vila Mendiburu*

Introducció

Transcorrien els anys setanta, Jerome Bruner havia abandonat Harvard i acabava d'acceptar una càtedra a la Universitat d'Oxford. Llavors, les seves idees sobre la construcció de la ment humana depenien ja en alt grau d'alguna de les hipòtesis que deriven de la feina de Lev S. Vigotsky. En concret, de la importància de la cultura —i dels instruments que en formen part— en la seva formació. A la seva autobiografia, Bruner diu que no sap gaire bé per què es va introduir en l'estudi de l'adquisició del llenguatge. Tanmateix, explica que ja des dels anys cinquanta estava interessat en «el seu impacte sobre la ment —el llenguatge com a instrument de la ment—» (Bruner, 1983, pàg. 197). De fet, a més de Vigotsky, coneixia bé l'obra de Barlett, Whorf i Wittgenstein, i fins i tot es va interessar pels primers postulats de Chomsky, formulats en la crítica d'aquest a l'obra *Conducta verbal*, de Skinner, i en el seu llibre *Estructures sintàctiques*.

Quan Bruner va arribar a Oxford, les posicions de Chomsky sobre l'adquisició del llenguatge explicitades al LAD («Language Acquisition Device») i la seva concepció innatista sobre la sintaxi ja estaven en plena retirada;¹ després de la publicació, l'any 1973, de *A First Language*, de Roger Brown —que era també, juntament amb Bruner i Miller, a Harvard— estaven en expansió les posicions semanticistes, segons les quals la infantesa, abans d'incorporar-se al llenguatge, adquiria un cert coneixement del món que posteriorment era capaç de marcar lingüísticament. Aquestes posicions també casaven bé amb la idea piagetiana d'entendre el llenguatge com un producte de desenvolupament cognitiu (Vila, 1987), idea que anys enrere havia compartit amb el mateix Bruner. Tanmateix, en aquella època Bruner ja s'havia allunyat d'algunes de les posicions de Piaget i, en concret, no estava d'acord amb la seva manera d'abordar les relacions entre llenguatge i cognició i, consegüentment, entre llenguatge i pensament.

---

* Ignasi Vila Mendiburu és catedràtic de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la Universitat de Girona. La seva tesi doctoral la va realitzar sobre la competència comunicativa en els primers anys de vida. Posteriorment i en continuïtat amb la seva recerca inicial ha publicat diversos treballs sobre l'adquisició del llenguatge, el desenvolupament i l'educació en els primers anys de vida.

Adreça professional: Departament de Psicologia. Universitat de Girona. Plaça Sant Domènec, 9. 17071 Girona. Telf.: 972 418702

(1) Posteriorment han tornat a agafar força i, actualment, hi ha un ampli grup de psicolingüistes que treballen a partir d'hipòtesis semblants a les que va formular Chomsky a final dels anys cinquanta i començament dels seixanta.

Per això, Bruner afirma que «no podia haver escollit un moment millor per anar a Oxford. A Cambridge, Massachusetts, encara dominava la música 'sintaxi-semàntica'; Oxford estava implicat en les preocupacions pragmàtiques que em rondaven pel cap des de feia temps. Era la casa espiritual de la teoria sobre els actes de parla» (Bruner, 1983, pàg. 165). En aquells moments s'iniciava, en paraules de Bruner, una «tercera fase» sobre l'adquisició del llenguatge. Una fase relacionada amb la pragmàtica i, per tant, amb l'estudi de com s'utilitza el llenguatge per fer coses i per influir en els actes, pensaments i creences dels altres. Oxford era el lloc ideal per endinsar-se en l'estudi empíric de l'adquisició del llenguatge des d'aquesta perspectiva, ja que hi havia un bon nombre d'investigadors que continuaven i concretaven les idees de John Austin i que, per tant, responien a algunes de les nocions subjacents sobre el llenguatge que Bruner ja tenia i que no havia conreat a Harvard perquè, en definitiva, el «tema del llenguatge» ja estava en bones mans: en les dels seus amics Roger Brown i George Miller.

De la comunicació al llenguatge

«El llenguatge només es pot arribar a dominar participant-hi com a instrument de comunicació» (Bruner, 1991, pàg. 80). Probablement, aquesta frase és la que millor resumeix el pensament que anima els treballs que Jerome Bruner va dirigir sobre l'adquisició del llenguatge en el temps que va restar a la Universitat d'Oxford. «Alliberat» de les pressions semanticistes de Harvard, Bruner troba a Oxford un clima procliu a abordar l'aparició del llenguatge des d'una perspectiva diferent: des de la de l'ús. Llavors, John Dore i Joanna Ryan ja havien començat estudis en aquesta línia i, des de la teoria dels actes de parla, havien mostrat com la infantesa havia de tenir algun tipus de coneixement sobre com comunicar abans que emergís el llenguatge. Tanmateix, els seus estudis eren fonamentalment descriptius i mostraven els progressos de les criatures en relació amb determinats actes de parla com, per exemple, el requeriment. Les investigacions de Bruner no s'han limitat a aquest aspecte, sinó que s'insereixen en una autèntica teoria sobre com aprendre a parlar. Probablement, les dues idees més conegudes i esteses de la seva teoria són la noció de *format* i la de LASS. Totes dues condensen la seva posició.

EL LASS VERSUS EL LAD

A final dels anys cinquanta i començament dels seixanta, Noam Chomsky va formular una teoria sobre el llenguatge amb implicacions relatives a la seva adquisició que va tenir —i té— un gran impacte entre lin-

güistes i psicòlegs. La seva proposta era un al·legat en contra de les idees més esteses que guiaven en aquell moment l'estudi del comportament humà. Eren els anys en què, als EUA, una part de la psicologia, després del declivi de les posicions de Hull, se sumava al «conductisme radical» de Skinner; el conductisme radical es basava en l'anàlisi experimental de la conducta, segons la qual aquesta s'havia d'entendre com una adaptació funcional als estímuls del medi i, per tant, només es tractava d'estudiar com els organismes aprenien respostes adaptades per sobreviure. Aquest plantejament no queda limitat a respostes elementals, sinó que el mateix Skinner el va estendre a l'estudi del llenguatge i, en la seva obra *Verbal Behavior*, va oferir una extensa explicació de com s'aprèn a parlar a partir de considerar les produccions lingüístiques —conductes verbals— com a respostes a estímuls.

L'al·legat de Chomsky se centra a mostrar la impossibilitat de comprendre l'aparició del llenguatge —i el seu estudi— des del model estimul-resposta. En concret, Chomsky considera que allò que és propi de l'espècie humana no és la comunicació, sinó el llenguatge o, dit d'una altra manera, el que és propi és el vehicle, l'instrument que emprem els humans per comunicar. Chomsky caracteritza el llenguatge des de la noció de *creativitat*, característica que no es troba en cap altre instrument de comunicació. La *creativitat* seria la capacitat que té qualsevol persona que pertany a una comunitat lingüística de comprendre i reproduir un nombre infinit d'enunciats a partir del coneixement d'un nombre finit de regles. És a dir, a diferència d'altres instruments de comunicació —que poden ser enormement complexos, com ara la manera de comunicar-se de les abelles—, el llenguatge no està limitat en les seves possibilitats, sinó que les seves regles —a diferència d'altres vehicles que sempre comprenen un nombre finit de produccions— permeten una infinitat de combinacions, de manera que permanentment diem coses —i comprenem coses— que abans mai no havíem dit ni sentit. Per a Chomsky, això és possible perquè, en definitiva, el que governa l'ús del llenguatge no és l'aprenentatge, sinó el coneixement, i en aquest cas el coneixement reglat.

Si això és així, explicar el llenguatge implica estudiar-lo no com a comportament, com a conducta, sinó com a coneixement. Es tracta d'explicar tot allò que sap un parlant-oient d'una comunitat lingüística per fer un ús creatiu del llenguatge. La resposta de Chomsky sobre com abordar aquesta investigació o, en altres paraules, des de quin aparell teòric s'ha de fer, és d'una gran originalitat. Si el llenguatge és específic de l'espècie humana —és a dir, no hi ha cap altra espècie animal que tingui un instrument per comunicar amb les seves característiques— és perquè forma part de la mateixa naturalesa de l'espècie. Així, allò que constitueix la humanitat, el que forma part de la seva naturalesa biològica més íntima, és el llenguatge, i per tant no es tracta de teoritzar sobre les llengües —allò que empíricament constatem que utilitzem els humans— sinó sobre el llenguatge, entès com una capacitat exclusiva i específica de l'espècie humana.

La lingüística ha de ser una ciència del llenguatge, no de les llengües. Però, per a això —per fer de la lingüística una ciència del llenguatge— fan falta dades empíriques que provenen de les llengües, del que utilitzem els humans; per tant, d'acord amb aquesta teoria, a la base d'aquestes dades empíriques, de les llengües tal com estan constituïdes, hi hem de trobar el mateix conjunt de principis lingüístics que són, en definitiva, els que expliquen i descriuen el llenguatge. Aprehendre els universals lingüístics, els aspectes comuns que són a la base de totes les llengües, constituirà —des del punt de vista de Chomsky— l'objectiu de la lingüística (Chomsky, 1981). Però, evidentment, la realització d'aquest programa requereix, almenys, formular hipòtesis sobre què és el que constitueix aquests universals o aspectes comuns a totes les llengües. La resposta de Chomsky, relacionada obertament amb la seva noció de creativitat, és clara: la sintaxi o, en altres paraules, els principis o regles que guien l'ordre de les paraules en les produccions lingüístiques. *La Maria estima en Joan* i *En Joan estima la Maria* són dues produccions que contenen les mateixes paraules, però que, tanmateix, expressen idees molt diferents. N'hi ha prou de modificar l'ordre dels elements per construir dues produccions de significats molt diferents. En definitiva, Chomsky, en els anys seixanta, defensa que la sintaxi governa les produccions lingüístiques i, per tant, l'essència més íntima, el més propi i característic del llenguatge.

A partir d'aquestes posicions, Chomsky es fa una pregunta sobre l'adquisició del llenguatge. Com és possible que, en només sis o set anys, les nenes i nens de qualsevol comunitat lingüística siguin capaços de «conèixer» les regles lingüístiques —sintàctiques— que guien les seves produccions lingüístiques igual que les «coneixen» els adults de la seva comunitat? Dit d'una altra manera, si, tal com mostren els treballs sobre el desenvolupament cognitiu, aquestes habilitats encara estan poc desenvolupades en els nens i nenes i, a més a més, els lingüistes, després de decennis de feina, encara són incapaços de comprendre allò que és comú a totes les llengües del món, què és el que permet que una cosa tan complexa com el llenguatge es domini en tan poc temps? La seva resposta també és clara: perquè la sintaxi, entesa com a sintaxi universal, és innata. O, dit d'una altra manera, forma part de la naturalesa humana i, per tant, quan qualsevol criatura arriba a aquest món ja «sap», ja «coneix», allò que és a la base de la llengua de la seva comunitat; per tant, només ha d'aprendre, o adquirir, com es passa d'una sintaxi universal a una sintaxi particular, com es passa del llenguatge —que ja és «conegut»— a la llengua de la seva comunitat.

Per això, Chomsky invoca el LAD («Language Acquisition Device») o «Dispositiu d'Adquisició del Llenguatge», entès com un procediment innat —ja donat— que permet, en primer lloc, reconèixer en la llengua d'una comunitat allò que ja se sap i, en segon lloc, realitzar hipòtesis per passar d'allò que ja se sap a una gramàtica particular, la de la llengua de la pròpia comunitat. Això explica que, per a Chomsky, aprendre a parlar o adquirir el llenguatge sigui el resultat de la maduració biològica de procedi-

ments innats modulars que formen part de la ment humana i que funcionen de manera independent. En definitiva, el llenguatge és el resultat de l'«esforç individual», sustentat per capacitats innates, d'acostar el que se sap a la realització concreta en una comunitat determinada.

Aquest plantejament va impactar en una incipient comunitat de psicolingüistes i va assolir un gran èxit, de manera que, des de llavors, i amb variacions importants amb relació a algunes de les hipòtesis de treball inicials, s'ha mantingut i continua inspirant un nombre important d'investigacions empíriques sobre l'adquisició del llenguatge. Bruner no va restar exempt d'aquesta influència i, de fet, en la seva proposta recull alguns aspectes —tot i que, com ja veurem, de forma diferent— de les posicions de Chomsky. Així, el mateix Bruner reconeix que les tesis de Chomsky van servir per despertar els psicòlegs i els lingüistes del somni empirista que, des de sant Agustí, dominava els estudis sobre l'adquisició del llenguatge.

Bruner s'interessa pels aspectes innats reivindicats per Chomsky amb relació a l'adquisició del llenguatge. Però ho fa d'una manera diferent. Ja des de final dels anys setanta i, sobretot, al llarg dels anys vuitanta, s'inicia una investigació sobre el primer any de vida dels bebès que va tenir un gran impacte en la psicologia del desenvolupament. Aquesta investigació es caracteritza pel fet que mostra que els bebès no solament són un «sac» de reflexos a partir dels quals, i des de l'activitat, ells construeixen el món físic i social, sinó que, des del començament de la vida, posseeixen conductes extremament complexes que els permeten establir una relació primària amb els éssers humans, buscar-la, iniciar-la i regular-la. Des d'aquest punt de vista, el desenvolupament no consistiria a saber com modulen i modifiquen els adults les conductes infantils, sinó com els adults s'adapten a les coses que ja fa el bebè i com l'adaptació mútua explica el desenvolupament infantil.

La noció de LASS («Language Acquisition System Support») o «Sistema de Suport a l'Adquisició del Llenguatge» se situa en aquesta perspectiva i consisteix en un dispositiu «que ajuda els aspirants a parlar-lo a dominar els usos del llenguatge» (Bruner, 1986, pàg. 118). Bruner considera que en el genoma humà hi ha alguna cosa que predisposa els éssers humans a interactuar comunicativament o, en altres paraules, a buscar, iniciar i mantenir una relació social per a la qual l'instrument bàsic és la comunicació. És a dir, Bruner, com Chomsky, advoca en favor d'una naturalesa innata que permet l'accés al llenguatge; però, a diferència de Chomsky, aquesta naturalesa no és de caire exclusivament lingüístic ni forma part solament del bebè. Per contra, es relaciona, tal com hem dit, amb la possibilitat que tenen l'adult i el bebè d'incorporar-se mútuament a rutines d'intercanvi social des de l'inici de la vida. Per exemple, després del naixement els bebès enfoquen —com els adults— a una distància aproximada d'uns 15 cm. (més o menys el pam d'una mà) i quan, a aquesta distància, els mostrem diversos estímuls amb formes variades, orienten la mirada cap a la configuració de la cara humana i, en ella, es focalitzen en

els trets que simulen els ulls. Els adults ens adaptem a aquesta capacitat del bebè i posem la nostra cara a aquesta distància, ahora que situem els nostres ulls davant dels del bebè, cosa que permet que es produeixin uns primers intercanvis «cara a cara» en el quals l'adult i el bebè, mirant-se mútuament, estableixen una primitiva relació social.

Hi ha molts exemples com el que acabem de proposar amb relació als diversos sentits de l'espècie humana; Jerome Bruner s'hi refereix quan caracteritza la naturalesa innata del LASS, que seria el conjunt de conductes que permet a la cria humana reconèixer-se en l'espècie i que aquesta les tracti de tal manera que permeti a la cria incorporar-se al que és propi i específic de l'espècie: el llenguatge i l'enteniment.

Bruner (1991) utilitza el terme *biologia del significat* per identificar la seva proposta. Ell mateix reconeix que l'expressió no és del tot afortunada, ja que el significat depèn en si mateix de l'existència d'un sistema de símbols compartits i, per tant, en el significat hi ha una mediació cultural; però, a falta d'una altra forma d'identificació, aquest terme —*biologia del significat*— expressa el sentit del seu pensament. De fet, Bruner proposa que ha d'existir alguna predisposició innata per actuar «intersubjectivament» o, dit d'una altra manera, per interactuar amb els altres segons les característiques amb què ho fem els humans. Més endavant explicarem amb detall la seva proposta, però aquí ens interessa fer veure que, encara que existeixin predisposicions lingüístiques en el sentit de Chomsky per accedir a la sintaxi, Bruner creu que hi ha una predisposició més rellevant que consisteix a acceptar una sensibilitat especial en el bebè per reconèixer com s'interactua «humanament», que s'activa «amb les accions i les expressions d'altres éssers humans i amb determinats contextos socials, molt bàsics, en què interactuem» (Bruner, 1991, pàg. 80).

Però si, a diferència de Chomsky, Bruner no creu que el que és «innat» sigui exclusivament de naturalesa lingüística, això significa que el bebè no adquireix el llenguatge solament gràcies als suports que troba en un suposat coneixement lingüístic genèticament determinat, sinó que l'adquireix gràcies al fet que algú —que ja el coneix— li ensenya.

LA NOCIÓ D'ACTE DE PARLA

La idea que les criatures s'incorporen al llenguatge perquè algú els ensenya com ho han de fer requereix una explicació. L'enorme influència de les idees de Chomsky en la lingüística va posar en el primer pla de la investigació el domini de les regles sintàctiques. De fet, en la seva proposta, allò que controla i governa el llenguatge, allò que li atribueix especificitat, és la sintaxi i, per tant, explicar el llenguatge remet a explicar-lo a través seu. Les vicissituds d'aquesta perspectiva han estat diverses —des dels primers passos de la gramàtica generativa fins a la semàntica generativista—, però sembla evident que ha sobreviscut al pas del temps i que, avui dia, es manté amb força en la lingüística.

Tanmateix, Bruner, sense negar la importància i l'especificitat de la sintaxi, es recolza en la noció d'*acte de parla* formulada des de la filosofia del llenguatge (Austin, 1962) per explicar l'accessibilitat al llenguatge. Austin i els seus seguidors (Grice, 1968; Searle, 1969) aborden l'estudi del llenguatge des de l'ús. És a dir, consideren que el llenguatge, a més a més de ser un sistema reglat —sintaxi, morfologia, fonologia, etc.—, requereix el context per formar les seves produccions; per tant, aprendre a parlar no és solament aprendre un sistema de regles, sinó una cosa més important: aprendre a usar-lo. Aquests filòsofs del llenguatge creuen que, amb el llenguatge, els humans «fem coses» —demanar, mentir, prometre, indicar, informar, etc.—, de tal manera que el llenguatge existeix en la comunicació, en la mesura en què un locutor té alguna cosa a dir a un interlocutor i aquest últim està interessat a reconèixer-ho. Per això, en aquest plantejament predomina la idea que no hi ha llenguatge sense intenció comunicativa i que parlar —o comunicar— implica el reconeixement d'aquesta intenció per part dels interlocutors que dialoguen.

La idea que amb el llenguatge fem coses privilegia una concepció instrumental del llenguatge, de manera que aquest seria el procediment per excel·lència que emprem els humans per iniciar, regular i controlar els nostres intercanvis socials; per tant, tal com ocorre amb tot instrument, no s'hi pot accedir al marge de l'ús: aprendre a parlar implica aprendre a usar el llenguatge.

Bruner és clar en aquest aspecte i afirma que «el llenguatge s'adquireix emprant-lo, i no adoptant el paper de simple espectador. Estar 'exposat' al flux del llenguatge no és tan important com emprar-lo mentre es 'fa' alguna cosa. Aprendre una llengua és equivalent a aprendre 'com fer coses amb paraules', per emprar la cèlebre expressió de John Austin. El nen aprèn no solament què cal dir, sinó també com, on, a qui i en quines circumstàncies. Sens dubte és una ocupació legítima dels lingüistes examinar exclusivament quines regles caracteritzen el que un nen diu d'una setmana a una altra, però l'estudi d'aquestes regles no pot proporcionar-nos de cap manera una explicació de les condicions de què depèn l'adquisició del llenguatge» (Bruner, 1991, pàg. 78).

Per això, «ensenyar» el llenguatge és ensenyar a usar el llenguatge, i això només és possible en l'àmbit de la comunicació. Bruner, igual que els teòrics dels actes de parla, pensa que no és possible incorporar-se al llenguatge al marge del seu ús com a instrument o procediment regulador dels intercanvis socials. Així, des de l'inici de la vida, els bebès «aprenen» a fer coses mitjançant procediments prelingüístics, de manera que, abans que aparegui el llenguatge en sentit estricte, poden expressar funcions i intencions comunicatives com indicar, requerir, etc. De fet, tal com assenyalava Bruner, els bebès no solament són capaços de complir les «condicions de felicitat» de determinats actes de parla, sinó que, a més a més, són també capaços o molt sensibles per dominar, abans que aparegui el llenguatge, algunes de les seves característiques relacionades amb l'ús en el

diàleg, com l'intercanvi o els torns de paraula. Amb paraules seves, «hi ha algunes habilitats comunicatives generals que sembla que estan ben assolides abans que aparegui el llenguatge pròpiament dit i que s'incorporen a la parla infantil quan aquesta s'estableix. Entre les més importants hi ha l'atenció conjunta a un referent, l'adopció de torns i l'intercanvi mutu» (Bruner, 1991, pàg. 78).

Bruner pensa que en la comunicació prelingüística es produeix una progressiva substitució funcional, de manera que els bebès reconeixen procediments més culturals —i, per tant, més eficaços i econòmics— per complir la mateixa funció que es complia anteriorment mitjançant un procediment més arcaic. Per exemple, cap als sis mesos, el bebè es pot mantenir assegut i comença a explorar el seu entorn físic, de manera que utilitza el «gest d'atènyer» (braços estirats, mans estirades i obertes, esquena cap endavant i mirada fixa en un objecte) quan vol obtenir un objecte. Si la distància de l'objecte al bebè va més enllà del gest d'atènyer i hi ha un adult present que considera que pot obtenir-lo, normalment l'adult l'hi aproxima, alhora que introdueix la indagació (braç i dit índex estirats) perpendicularment a la mirada del bebè, juntament amb produccions com ara «vols això?, té agafa-ho», etc. Cap als nou mesos, el bebè estil·litza el seu «gest d'atènyer». Manté el braç i la mà dreta estirats, el braç esquerre queda més retret i la mà tancada, l'esquena es manté recta i la mirada va de l'objecte a l'adult. En aquest cas, ja no es tracta només d'atènyer l'objecte, sinó de fer saber a l'adult que «vol» l'objecte. Tres mesos més tard apareix la senyalització, que és un procediment més cultural que el fet d'atènyer. Apareix en el mateix context, en el de requerir o sol·licitar un objecte, però pel fet de ser un procediment més cultural permet noves funcions. I, per exemple, quinze dies després de la seva aparició, el bebè assenjala un objecte distant en l'habitació i l'adult l'hi ateny. Però, en aquest cas, el bebè el rebutja i balboteja. Fa la impressió que, en aquest cas, no està dient «vull x», sinó «mira x».

Tanmateix, com assenjala el mateix Bruner, «això no vol dir que les formes lingüístiques 'creixin' de les pràctiques prelingüístiques. Crec que, en principi, és impossible establir cap mena de continuïtat *formal* entre una forma 'preverbal' i una forma lingüística posterior funcionalment 'equivalent'. En quin sentit, per exemple, es podria dir que la forma sintàctica de petició amb inversió del subjecte en anglès (com a 'Can I have the apple?'; literalment: 'Puc jo agafar la poma?') és una *continuació* del gest de petició amb la mà estesa que la precedeix? Com a molt podem dir que tots dos, el gest i l'estructura sintàctica invertida, compleixen una mateixa funció de 'petició'. Les regles sintàctiques tenen una relació *arbitrària* amb les funcions que compleixen.» (Bruner, 1991, pàg. 82). És a dir, Bruner no accepta un plantejament simplista segons el qual les arbitrietats lingüístiques —especialment, les regles lingüístiques— emergeixen segons un procés de substitució funcional. Probablement existeixen factors explícitament lingüístics (Pérez Pereira, 1995) que són importants en aquest sentit. Bruner assenjala un fet important: aquests factors no poden operar si no

s'encara aquest procés d'adquisició des d'una perspectiva instrumental en el sentit que «la subtilesa i la complexitat de les regles sintàctiques m'inclinen a creure que només poden aprendre *instrumentalment*, és a dir, com a instruments amb els quals porten a terme uns certs objectius i funcions operatives» (Bruner, 1991, pàg. 79). D'aquí la importància del període pre-lingüístic, en què, operant contextualment, l'adult «ensenya» a complir determinades funcions i, sobretot, les seves «condicions de felicitat» o, en altres paraules, la garantia d'èxit que la intenció comunicativa del bebè serà reconeguda per l'altre i, per consegüent, complerta.

El format: vehicle del LASS

Bruner afirma que el vehicle del LASS és el *format*, que es defineix com «una pauta d'interacció estandarditzada i inicialment microcòsmica, entre un adult i un infant, que conté rols demarcats que finalment esdevenen reversibles» (Bruner, 1986, pàg. 119). De fet, mitjançant la noció de *format*, Bruner explicita la importància o la rellevància del context per tal que el bebè s'endinsi en el llenguatge i s'hi incorpori. En definitiva, és en el format on el bebè progressa comunicativament, on es produeixen els processos de substitució funcional, on apareix el llenguatge i on rep el suport de l'adult per aconseguir-ho.

Ja hem assenyalat que, des de l'inici de la vida, el bebè i l'adult s'incorporen conjuntament a rutines d'intercanvi social en les quals fan coses junts. Aquestes situacions es ritualitzen en forma de jocs que, segons Ratner i Bruner (1978) —després d'estudiar el joc de fer tat en dues diades adult-nen— presenten les característiques següents: 1) limiten i fan molt familiar el domini semàntic en què s'empren les diferents produccions de l'adult; 2) proveeixen una estructura de la tasca altament previsible, amb moments clars de tall o «escletxes» en què l'un i l'altre poden introduir funcionalment les seves vocalitzacions; 3) permeten papers reversibles als participants, de manera que en aquest cas, per exemple, l'un pot amagar un objecte i l'altre fer-lo reaparèixer, o al revés; 4) les tasques implicades són molt sensibles a tenir constituents diferents; i 5) l'atmosfera de joc evita qualsevol referència al «càstig» als errors o equivocacions infantils. Fins i tot, equivocar-se pot ser divertit i, per tant, la situació comporta sempre una actitud positiva cap a la innovació.

Aquestes situacions o jocs estan altament ritualitzats, de manera que, amb petites variacions, sempre es realitzen de la mateixa manera —per exemple, en el joc de fer tat la rutina consisteix a amagar i reaparèixer—, cosa que crea un teló de fons que permet al bebè «saber» què passarà quan ha observat un senyal pertanyent a la rutina. A més a més, l'estructura de la tasca està altament segmentada, de manera que cada acció

està clarament marcada per un inici i un final —per exemple, amagar i reparèixer— i, alhora, està seqüenciada —primer s'amaga un objecte i després reapareix. Segmentació i seqüenciació permeten nombroses esclertes o espais entre una acció i la següent, fet que facilita les preses de torn dels dos participants. Així, la mare pot posar un mocador sobre la cara del bebè i aquest se'l treu, o posar-se'l ella i el bebè l'hi treu. Igualment, l'estructura de la tasca pot experimentar nombroses variacions quan tots dos, adult i bebè, ja coneixen les regles del joc i, en conseqüència, es pot jugar a fer tat amagant-se mútuament la cara darrere d'un mocador, darrere d'una cadira o una cortina, o amagant i fent desaparèixer un objecte a la mà. Finalment, aquests jocs «simulen» l'alternança del diàleg en el sentit d'«ara em toca a mi, ara et toca a tu»; per tant, per bé que al començament són asimètrics en el sentit que és l'adult qui controla la situació, progressivament esdevenen simètrics, i cada interlocutor pot iniciar el joc i adoptar de manera reversible els diferents papers que hi estan implicats.

Bruner s'interessa per aquestes situacions perquè, des del seu punt de vista, les relacions socials implicades estan en consonància amb els usos del llenguatge en el discurs. Des de la perspectiva de la pragmàtica, el discurs implica un conjunt compartit de convencions per establir la intenció del parlant i la comprensió de l'oient, unes bases compartides per exercir les possibilitats deíctiques del context espacial, temporal i interpersonal, i uns procediments convencionals per establir i retornar les suposicions entorn del locutor i viceversa. Aquests elements —*anunci de la intenció, regulació deíctica i control presuposicional*— donen al discurs les seves orientacions passades, presents i futures (Bruner, 1982). En el format, adult i bebè fan coses l'un per l'altre, de manera que l'èxit interactiu depèn de l'ús de la comunicació i, per tant, de les habilitats comunicatives dels participants. Per tal que la interacció s'estableixi, progressi i arribi a bon port, cal que entre tots dos s'estableixin convencions per reconèixer-se mútuament les intencions, fixar on volen jugar, amb què volen jugar, quan volen acabar, etc. Alhora, el domini de l'estructura del format —és a dir, les seves pautes i les seves regles— comporta que les conductes que adopten un i altre participants s'assemblin als comportaments lingüístics en el diàleg. Així, perquè dues persones dialoguin han de compartir un tema, de manera que cada producció representa un «comentari» que permet que ambdós participants ampliin i comparteixin més coses sobre el tema de conversa. L'estructura «tema-comentari», entesa com a estructura bàsica del diàleg, apareix també al format. Ambdós participants comparteixen l'estructura bàsica —per exemple, amagar i reparèixer— i, per tant, les seves diverses actuacions es poden comprendre com a comentaris que introdueixen variacions, simplificacions, disbarats, etc., amb relació al tema de fons compartit.

Bruner creu que una gran part de la vida dels bebès transcorre segons les característiques descrites dels formats; per tant, aquesta noció no es limita a jocs com ara fer tat, donar i rebre, construir i ensorrar, llegir llibres, etc., sinó que també la vida relacionada amb la cura dels infants —rentar-

los, donar-los menjar, etc.— es ritualitza i s'hi atorguen pautes segons aquestes característiques. Això té una gran importància, perquè, des del punt de vista de Bruner, el bebè no arriba a un món desorganitzat que ha d'anar endreçant i construint a poc a poc, sinó que es troba en un entorn socialment organitzat pels adults i, en definitiva, per la cultura. Un entorn que permanentment li ofereix ajudes per poder-hi actuar d'acord amb la manera com ja ho fan els membres més competents culturalment.

Intersubjectivitat i bastida

Intersubjectivitat i bastida són dues idees subjacents a la proposta de Bruner i que, en definitiva, segons el seu parer, són les que fan possible que el format sigui el vehicle que permet al bebè incorporar-se al llenguatge. La primera es relaciona amb la possibilitat que tenen l'adult i el bebè de «llegir-se» mútuament les intencions, i la segona, amb la noció vigotskiana de «zona de desenvolupament proper», de manera que l'adult permanentment porta el bebè a fer coses que sol no podria fer.

Bruner creu que la comprensió de l'ésser humà passa per la comprensió dels seus estats intencionals. Sense intentar aprofundir aquesta afirmació i les seves conseqüències, sí que és important assenyalar que, per a Bruner, la interacció social és possible en la mesura en què les persones són capaces de «llegir-se» les intencions o, en altres paraules, els estats subjectius. Alhora, tal com ja hem assenyalat, quan Bruner empra el terme *biologia del significat* s'està referint a l'existència d'una predisposició innata en els bebès per actuar «intersubjectivament» o, en altres paraules, per reconèixer-se a si mateixos i els altres com a éssers amb intencions i, en conseqüència, poder actuar *humanament*. Això seria la clau perquè, des de l'inici de la vida, el bebè s'incorporés a situacions socials ritualitzades i pautades.

Les dades i arguments que proposa Bruner (1998) per sustentar la seva hipòtesi són nombrosos, tot i que aquí ens interessa fonamentalment ressaltar la seva feina amb Michael Scaife (Scaife i Bruner, 1975). En concret, en aquest treball ambdós autors van mostrar que, cap als nou mesos, els bebès podien seguir la línia d'atenció de la seva mare i, posteriorment, Butterworth (1979) va mostrar que, quan el bebè té dotze mesos, després de seguir la mirada de la seva mare, no trobava cap objecte al lloc on aquesta mirava, tornava a mirar la cara d'ella per controlar, mitjançant una segona mirada, un altre lloc per mirar i per trobar-hi «alguna cosa». Dit d'una altra manera, els bebès mostren capacitats notables relatives al control de l'atenció conjunta, cosa que els permet des de molt petits compartir referents amb els adults en el món físic. Aquesta notable capacitat dels bebès per actuar «intersubjectivament» des d'edats molt primerenques es

relaciona amb un comportament dels adults d'enorme importància per al desenvolupament infantil. En concret, tal com mostra Newson (1974), els adults tracten els bebès com si ja fossin membres culturalment competents i es comportessin com tals i, per tant, amb intencions, sentiments, desigs, afectes, etc. semblants als dels adults.

Intersubjectivitat i bastida són les dues cares de la mateixa moneda. D'una banda, la primera permet que adult i bebè s'embarquin en activitats conjuntament i la segona, que el bebè rebí els ajuts necessaris per esdevenir un membre competent de la cultura. Sembla evident que els nadons, a pesar de les notables capacitats que tenen, no es comporten com els adults, cosa que no obsta perquè els adults del seu entorn els tractin com si ja ho fessin. Bruner (1998) manifesta aquesta idea de la forma següent: «Què canvia si els pares humans ens estem enganyant a nosaltres mateixos? Què és diferent? O potser és que no ens estem enganyant? El punt crucial és que tractar els bebès com si ells també tinguessin una vida subjectiva sembla que és una condició decisiva per al seu desenvolupament, per al desenvolupament humà. És així, fins i tot, per al desenvolupament del llenguatge. Per exemple, els fills dels pares que responen més humanament al llarg del primer trimestre del primer any de vida mostren un millor domini del llenguatge en el tercer trimestre» (Bruner, 1998, pàg. 121).

Però el que és sorprenent és que l'adopció d'una conducta semblant amb el «bonono» Kanzi estudiat en el Departament de Psicologia de la Universitat d'Atlanta —que ha estat criat en un medi humà— produeix efectes notables simplement a través d'actuar sobre els seus «estats intencionals».

Des de la intersubjectivitat, adult i bebè s'incorporen conjuntament, des de l'inici de la vida, a un procés de negociació activa en què els adults animen els bebès a fer un tipus de coses determinat amb els objectes, a repetir les conductes que abans han fet ells, a experimentar una determinada classe d'emocions en funció de la situació o d'allò que acaba de succeir, a compartir punts de vista sobre el món físic i social, etc. En paraules de Bruner, construeixen conjuntament una microcultura. És a dir, el format no solament serveix per incorporar-se al llenguatge —fet molt important i decisiu per a l'adaptació cultural—, sinó també per «institucionalitzar» una visió compartida del món.

La bastida es produeix constantment, de manera que l'adult calibra a cada moment les capacitats infantils i les porta més enllà subministrant contextos i ajudes en què el bebè es pugui implicar activament en noves negociacions que el facin cada vegada més competent culturalment. De fet, l'estudi dels primers jocs que realitzen Bruner i els seus col·laboradors s'insereix en aquest procés en què els adults basteixen els progressos infantils.

En definitiva, més enllà de les disposicions dels bebès envers el significat social i, per tant, envers la intersubjectivitat, el que és important és que els adults incorporen el bebè a un procés de negociació activa de pro-

cediments per actuar d'acord amb allò que és canònic en una comunitat cultural determinada. Certament, les seves actuacions i els contextos que proposen aconseguen l'«èxit» perquè, des del punt de vista de Bruner, existeix una predisposició mútua, probablement producte de l'evolució filogenètica, per captar, per part del bebè, el significat d'aquestes situacions o contextos i, per part de l'adult, per seleccionar els modes d'actuació i proporcionar els contextos en què el bebè es mostra més sensible per incorporar-se a la cultura.

Fins aquí les idees més importants de Jerome Bruner sobre l'adquisició del llenguatge. Des dels seus primers treballs en els anys setanta a la Universitat d'Oxford, ha passat molt de temps; Bruner s'ha interessat per altres aspectes del llenguatge, com ara les narratives. Certament, el seu estudi l'ha portat a revaloritzar i a considerar nous aspectes en el mateix procés d'adquisició del llenguatge i en els contextos en què es produeix. Aquest article intenta ser-ne un reflex i, sobretot, intenta ser una proposta per endinsar-se en l'estudi de la seva obra que, en definitiva, més enllà del llenguatge, és un compendi sobre com ens construïm els éssers humans.

Referències bibliogràfiques

- AUSTIN, J. L.: *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press, 1962.
- BRUNER, J. S.: «The formats of language acquisition», a *American Journal of Semiotics*, 1 (3), 1982, pp. 1-16.
- BRUNER, J. S.: *In search of mind. Essays in autobiography*. Nova York: Harper and Row, 1983.
- BRUNER, J. S.: *La parla dels infants*. Vic: Eumo, 1983. Vers. cast.: *El habla del niño*. Barcelona: Paidós, 1986.
- BRUNER, J. S.: *Actos de significado. Más allá de la revolución cognitiva*. Madrid: Alianza, 1991.
- BRUNER, J. S.: «Los fundamentos de las primeras atenciones humanas: los inicios», a *Infancia y Aprendizaje*, 82, 1998, pp. 119-127.
- BUTTERWORTH, G.: «What minds have in common in space: A perceptual mechanism for joint reference in infancy». Comunicació a *The Annual Conference of the Developmental Psychology Section. British Psychological Society*. Southampton, setembre de 1979.
- CHOMSKY, N.: *Reflexiones acerca del lenguaje. Adquisición de estructuras cognitivas*. Mèxic: Trillas, 1981.
- GRICE, H. P.: «Utterer's meaning, sentence meaning and word meaning», a *Foundations of Language*, 4, 1968, pp. 1-18.
- NEWSON, J.: «Towards a theory of infant understanding», a *Bulletin of the British Psychological Society*, 27, 1974, pp. 251-257.

- PÉREZ PEREIRA, M.: *Nuevas perspectivas en psicología del desarrollo*. Madrid: Alianza, 1995.
- RATNER, N.; BRUNER, J. S.: «Games, social exchange and the acquisition of language», a *Journal of Childs Language*, 5, 1978, pp. 391-401.
- SCAIFE, M.; BRUNER, J. S.: «The capacity for joint visual attention in the infant», a *Nature*, 253. 1975, pp. 265-266.
- SEARLE, J. R.: *Speech acts: an essay in the philosophy of language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1969.
- VILA, I.: «Notas acerca de un modelo sobre la ontogénesis del lenguaje», a SIGUÁN, M. (Ed.): *Actualidad de Lev S. Vigotsky*. Barcelona: Anthropos, 1987.

Paraules clau

LASS (Language Acquisition System Suport)

Biologia del significat

Acte de parla

Format

Intersubjectivitat

Bastida

Abstracts

El artículo versa sobre las aportaciones de Bruner al estudio de la adquisición del lenguaje. Situando el momento en que el autor inicia sus trabajos sobre el tema, se centra en cómo Bruner explica el paso de la comunicación al lenguaje. Para ello, profundiza en conceptos fundamentales como el de LASS, formato, intersubjetividad y andamiaje, los cuales permiten que Bruner articule coherentemente su enfoque sobre el tema.

L'article porte sur les apports de Bruner à l'étude de l'acquisition du langage. Tout en situant le moment auquel l'auteur initie ses travaux sur ce sujet, il se centre sur comment Bruner explique le passage de la communication au langage. Pour ceci, il approfondit les concepts fondamentaux tels que celui de LASS, le format, l'intersubjectivité et l'échafaudage, lesquels permettent à Bruner d'articuler d'une manière cohérente sa façon d'aborder le sujet.

The article examines Bruner's contribution to the study of language acquisition. Identifying the point at which Bruner began his studies within this field, the paper discusses how Bruner explains the step from communication to language. In doing so, an analysis is undertaken of basic concepts such as those of LASS, format, intersubjectivity and scaffolding, which enable Bruner to articulate his approach to the subject in a coherent manner.